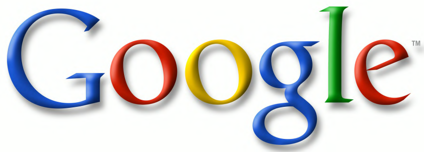
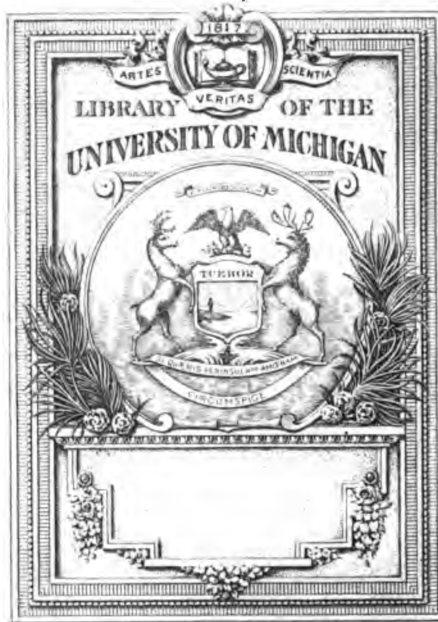

Heremans. Over het wenschelijke van eene
eenparige spelling onzer taal....

1817
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

OVER HET WENSCHELIJKE

VAN EENE

EENPARIGE SPELLING ONZER TAAL

IN

NOORD- EN ZUID-NEDERLAND

DOOR

J. F. J. HEREMANS.

Redevoering uitgesproken in het zesde Nederlandsch Taal- en Letterkundig Kongres, gehouden te 's Hertogenbosch den 11, 12 en 13 September 1860.

GENT,
BOEKDRUKKERIJ VAN I. S. VAN DOOSSELAERE,
1861.

Mijne Heeren,

Wanneer vóór een tiental jaren, in eenen nederigen letterkring der aloude hoofdstad van *Vlaanderen*, eene stemme zich verhief, om den wensch uit te drukken, dat de Nederlanders van Noord en Zuid, welke de opbruisching van een noodlottig oogenblik van elkander had gescheiden, wierden opgeroepen, om voortaan alle veete van vroegeren tijd te vergeten, en gezamentlijk de hand aan het werk te slaan ter verheerlijking, ja ter redding der gemeenschappelijke moedertaal, dorsten wij, Vlamingen, niet hopen, dat die stem weêrklank zoû hebben gevonden bij zoo vele letterkundigen, niet alleen uit het Noorden, maar ook uit die gewesten, welke door Fransche overmagt vóór omtrent twee eeuwen aan den broederband werden ontscheurd. Het eerste Taalkongres kwam te *Gent* tot stand. Mannen, die elkander tot dan toe onbekend waren gebleven, maar wier herten blaakten

van liefde voor de zelfde heilige zaak, vereenigden zich, om de middelen te beramen, welke hoefden te worden aangewend, om het schoonste pand, dat God ons geschonken heeft, onze taal, zuiver en onbevlekt te handhaven in die streken, waar zij van oudsher tot tolk van het wel en wee des Nederlandschen volksstams heeft verstrekt, en waar magtige naburen haar thands meer dan ooit dreigen te verdringen en te verstikken. Andere bijeenkomsten volgden elkander in verschillende steden op; en dat het Noord en Zuid wel degelijk met de Taalkongressen ernst was, bewijzen niet alleen de beraadslagingen, welke er over punten van het hoogste literarisch belang hebben plaats gehad, maar vooral de geestdriftige goedkeuring, die aan het voorstel nopends het vervaardigen van een algemeen Nederlandsch Woordenboek, reeds in het eerste Kongres ter tafel gebragt, ten deele viel, en de onvermoeide ijver, waarmede de geleerden, welke dezen schoonen last wel op zich hebben willen laden, de uitvoering van dit grootsche ontwerp hebben aangevat, en dien zij niet nalaten in het voortzetten van hunne overheerlijke taak te doen blijken.

Doch indien de wensch naar samenwerking van Noord en Zuid tot het verdedigen en verheerlijken der moedertaal dagelijks in meer herten ontstaat, zoo is het eene waarheid, die wij niet willen ontkennen, dat er nog zeer veel te doen overblijft, om die samenwerking algemeen te maken. De loffelijke poogingen, om den sedert meer dan twee eeuwen verbrokkelden Nederlandschen taalstam digt in een te sluiten, worden nog wel eens met den nek bejegend door diegenen, welke krachtdadig zouden kunnen bijdragen, om de ineensmelting van *Vlaamsch-België* en *Noord-Nederland* op letterkundig gebied te bevorderen. Zeer zelden toch wordt in onze Vlaamsche dagbladen, welke nogtans gewoonlijk en als om strijd geen nieuwmaarken uit *Frankrijk* ongemeld laten, dat eenen Parijsischen straatjongen verwonderd kan doen opkijken, een enkel woord over den politieken toestand onzer

Noorder broeders gerept; zeer weinige onder hen, die ons, ten minste eens ter week, eene versche anekdote over ALEXANDRE DUMAS of ALPHONSE KARR trachten op te disschen, zijn vertrouwd met de namen der groote schrijvers, welke zich gedurende de laatste jaren in de Noordelijke gewesten hebben beroemd gemaakt. Van den anderen kant leert men in *Noord-Nederland* de Vlamingen gewoonlijk kennen en beoordeelen, niet uit de tachtig nieuwsbladen, die in de verschillende steden van *Vlaamsch-België* in het Nederlandsch worden gedrukt, maar uit het een of ander Fransch dagblad, dat te *Brussel* door dezen of genen Franschen uitwijkeling opgesteld, betaald schijnt, om ons van lieverlede te verfranschen, en, zoo als de *Indépendance Belge*, alléén daarom Belgisch heeft, omdat het in de hoofdstad van *België* wordt uitgegeven. Niet alleenlijk in de gewone nieuwsbladen, welke één dag ziet ontstaan en vergaan, maar zelfs in wetenschappelijke tijdschriften, in boekwerken, die op blijvende waarde aanspraak maken, wordt niet immer de wederzijdsche kennis van Noord en Zuid op hoogen prijs gesteld. Wanneer wij eenige der jongste geschiedenissen der letterkunde, in het Noorden van de pers gekomen, doorbladeren, dunkt het ons, dat *Zuid-Nederland*, tijdens het Verdrag van *Munster* voor immer van het aardrijk werd weggevaagd. Ter nauwer nood wil men een nederig plaatsken verleenen aan de kloeke mannen, die eerst, ofschoon te vergeefs, in het Zuiden, hun geboorteland, de vlag des opstands tegen *Spanje* ontrolden, of de vrijheid van geweten verkondigden, en later, naar het Noorden verdrongen, aldaar de Nederlandsche onafhankelijkheid met den degen hebben gehandhaafd, en met de pen verheerlijkt. Meer dan eens worden wij, Vlamingen, door een soort van Nederlandsche *autochthonen*, door zich noemende *Oud*-Nederlanders, als vreemdelingen, en de taal, die wij spreken, als eene vreemde taal beschouwd, die oneindig van het Nederlandsch verschilt, waarvan zij, als Oud-Nederlanders, het monopolie beweren te

bezitten. In het eerste nummer des loopenden jaargangs van den *Taalgids* komt een zeer merkwaardig opstel voor van eenen der Redakteurs van dit tijdschrift, eenen man, welken niemand meer dan wij om zijne diepe geleerdheid, om zijn edel karakter kan hoogschatten, en die, zoo het bestaan van een algemeen Nederlandsch Woordenboek niet lang meer een vrome wensch zijn zal, er een groot deel des lofs zal van inoogsten : in dit opstel worden de schrandere Zuid-Nederlanders, aan wie wij gedeeltelijk den voor zijnen tijd uitmuntenden Staten-Bijbel verschuldigd zijn, als vreemdelingen beschouwd!.... Wij kunnen niet nalaten, het hier met al den ernst, die in ons gemoed ligt, te verklaren, al hebben wij dan ook het geluk niet het eerste levenslicht aan de boorden der Rotte of des Amstels te hebben gezien, waar onze taal in het volle genot harer regten is gebleven, die benaming van *vreemdelingen* vervult ons Nederlandsch herte met weemoed.... Indien men al eens in *Noord-Nederland* met een woordjen over den toestand der letteren in *Vlaamsch-België* gewaagt, dan vinden wij vaak, zelfs in de beste tijdschriften, welke anders voortreffelijk zijn ingelicht, wat de berigten uit *Engeland, Duitschland*, ja *Amerika* en *Azië* aangaat, het zonderlingste nieuws uit *Vlaanderen*. Zoo benoemde de *Konst- en Letterbode* vóór eenigen tijd onzen Vlaamschen romanschrijver Hendrik Conscience tot Hoogleeraar aan eene onzer hoogescholen; zoo liet het zelfde tijdschrift een ander maal eenen Vlaamschen letterkundige, die als een der moedigste kampioenen voor de Vlaamsche zaak bekend stond, en geene andere taal dan zijne moedertaal magtig was, Eug. Zetternam, zijne werken in het Fransch uitgeven, en ontdekte het, dat die zelfde Zetternam, wiens gansch leven een onophoudelijke strijd voor onze taalregten is geweest, een vijand was der Vlaamsche Beweging! En thands vragen wij verschooning, indien wij, om aan te toonen, hoe weinig wij ons zelven nog kennen, de stoutheid nemen, zelfs den volijverigen Sekretaris der Regelingskommissie van een

der Taalkongressen in *Noord-Nederland*, eenen man, wien wij de hoogste achting toedragen, hier ook voor de balie te roepen : eens zagen wij den uitnoodigingsbrief, door die Regelingskommissie aan den grootsten onzer nieuwere Vlaamsche dichters toegezonden, opdat hij ook de te houdene vergaderingen met zijne tegenwoordigheid mogt vereeren. Het was hem echter onmogelijk die uitnoodiging te beantwoorden : de uitgenoodigde dichter was niemand anders dan de vereeuwigde Zanger der *Drie Zustersteden*, wiens stoffelijke overblijfsels sints 1847 in den Heere rusten onder het praalgraf, dat de bewondering zijner landgenooten hem op *St. Amandsberg* bij *Gent* heeft opgerigt!

En nogtans, wil men elkander liefhebben, zoo is het noodzakelijk, dat men elkander leere kennen; zoo mag niets, wat het herte van den bewoner van 't Zuiden warm doet kloppen, met minachting door den bewoner van 't Noorden worden aangezien; zoo moet de bewoner van 't Noorden doordrongen zijn van de waarheid, dat de Vlaamsche zaak tevens *Nederlands* zaak is. Indien de Vlaamsche letterkundigen voet voor voet hunnen grond verdedigen tegen verbastering en verfransching, dan strijden zij niet alleen voor zich zelven : zij zijn slechts de voorposten van het algemeene Nederlandsch leger, die men in het belang van het heele vaderland niet mag laten verzwakken.

Wil men wezentlijk de versmelting der twee hoofddialekten van het Nederlandsch tot ééne taal, dan moet men uit die twee dialekten doen verdwijnen, wat hen door den onkundige, die gewoonlijk alleen op het uiterlijke achtgeeft, als twee verschillende talen doet beschouwen. Is het niet belachelijk, dat de naam van onze gemeenschappelijke taal verandert, wanneer men de roode of blauwestreep overstapt, die, ofschoon zij door de protokollen op de landkaart werd getrokken, op *Nederlands* bodem het Zuiden niet van het Noorden afscheidt? Welke Pruis zoû beweren, dat hij geen Hoogduitsch schrijft, omdat Saks en Hes ook met dien naam de tale noemen, die zij spreken? Wie heeft het ooit gehoord,

dat de zelfde klanken der zelfde taal met andere letters moeten worden uitgedrukt, naar de omstandigheid dat men onderdaan heet van Z. M. Koning Willem III of Leopold I? Hebben misschien Jean Jacques en Töpfer geloofd, omdat zij in *Frankrijks* hoofdstad niet zijn geboren, hunne papieren kinders, om het aldus met onze oude dichters te noemen, niet in een Parijsisch, maar in een Zwitsersch pak te moeten steken? — Doch hoe zal men tot de eenparigheid in de spelling geraken? Zal men van de meet af aan herbeginnen? Eene kommissie van deskundigen benoemen, om alles weêr grondig te onderzoeken? Zal men in een volgend Kongres over de voorstellen dier kommissie beraadslagen, en met meerderheid van stemmen eindelijk beslissen? Wij meenen niet alleen, dat voor onze taal de spelling bij middel der ontoereikende Latijnsche letters altoos uiterst gebrekkig wezen zal, en steeds iets *conventionneels* zal blijven behouden, maar dat het verschil, hetwelk nog tusschen de Hollandsche en de Vlaamsche schrijfwijze bestaat, veel te gering is, opdat wij niet zouden hopen, dat het weldra van zelf zal verdwenen zijn. Als Vlamingen herinneren wij ons verder, wanneer er spraak is van spelling, eene zwarte bladzijde uit de geschiedenis onzer taalbeweging, waarvan de kennismaking misschien niet ongeschikt is, om iedereen van de zucht naar onwetenschappelijk letterziften en haarkloven, dat den Nederlandschen landaard ten allen tijde nog al eigen schijnt geweest te zijn, te genezen.

Na de scheiding van 1830 bande men uit onze scholen al wat maar eenigs zins aan den vroegeren staat van zaken kon doen denken : de leesboekjens van Anslijn, ja het prentjens-*ab* van den goeden Prinsen, en met hen de zoo gezegde Hollandsche spelling, moesten oogenblikkelijk de Belgische gestichten ruimen, als overtuigd van *orangismus*. Ieder onderwijzer zoû voortaan zijn eigen spellingstelsel hebben; en hoe het met die stelsels geschapen was, zal men rasch begrijpen, wanneer men nadenkt, dat de vrijheid van onderwijs op een maal aan elkeen, aan den

luijen, berooiden ambachtsman, zoowel als aan den losgelaten galeiboef, het regt gaf eene school te openen. Er was bijna geen *magister*, die zich *qualitate qua* niet verpligt dacht, eene spraakleer op te stellen. Geen volk ter waereld heeft dan ook welligt zulk eene rijke spellingliteratuur als het Belgische. Doch met dit talloos tal spellinggidsen liep iedereen verloren, en de verwarring werd zoo algemeen, dat zelfs het Belgische Staatsbestuur, hetwelk zich vooral in de eerste jaren na de omwenteling om het Vlaamsch niet te zeer bekreunde, zich gedwongen zag, een weinig orde in dien toestand te brengen. Eene prijsvraag werd door dit Staatsbestuur uitgeschreven, ter aanwijzing der best geschikte middelen om tot eenparigheid in het schrijven der Nederduitsche taal in *België* te geraken. Eene kommissie ter beoordeeling der ingezondene verhandelingen werd benoemd, deed uitspraak, en stelde eenige regels voor, welke als het ware het Vlaamsch aan het zoogezegde Hollandsch gelijk maakten; trouwens de verlenging der *a* en *u* met *e*, en niet met hen zelven, zoû in het toekomende het eenige onderscheid wezen. Maar bij het bekendmaken dier spelregels, borst op eens een vreeselijk onweder in *Vlaamsch-België* los! Er viel een stortregen van hertstogtelijke protestaties en tegenprotestaties, van vinnige pamfletten, ja van dikke boekdeelen en heele tijdschriften, waarin de orangistische kommissie beurtelings werd aangevallen en verdedigd (1). Zelfs dichters en kunstenaars traden in het

---

(1) Men zie de tijdschriften: *Waeren Belg*, *Het Belgisch Kronyksken*, *Den Taelprotestant*, en de vlugschriften: *Epître aux hommes de lettres de Belgique*, *Lettres pour servir à l'histoire de l'introduction des deux systèmes linguistiques en Belgique*, *La grande question de l'orthographe flamande réduite à de petites proportions*, *Discussions à la chambre des Représentants du Royaume de Belgique sur l'orthographe flamande*, *Verklaeringsschrift uitgegeéven doór de Brusselsche Maetschappy Vaderlandsliefde*, *Bundel inhoudende alle Vlaemsche en Fransche schriften die ter verdediging der Vlaemsche tael verscheénen zyn*, en verder eene menigte andere werken, en vooral de dag- en weekbladen van dien tijd.

